

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

Липень 2020

Небезпечні тенденції ситуації у Чорноморському регіоні (за II квартал 2020 року)¹

1. Загальна оцінка стану безпеки у Чорноморському регіоні

У II кварталі 2020 року безпекова ситуація у Чорноморському регіоні залишається нестабільною з тенденцією до подальшого погіршення, що може суттєво загостритись на початку осені цього року, у період проведення Росією військових навчань «Кавказ 2020».

Генератором напруги в регіоні є Росія, яка все відвертіше демонструє своє військове домінування в Азово-Чорноморському басейні та вступила в нову фазу конфронтації з Туреччиною на території Лівії. Нищівні поразки російським силам в Сирії та Лівії, яких завдали турецькі війська з використанням сучасних технологій ведення бойових дій із застосуванням БПЛА, викликають додаткову агресивність путінського режиму. У Кремля сформувалось остаточно нестримне бажання обмеженого застосування ядерної зброї задля демонстрації могутності та переваг Росії на тлі економічних провалів, суспільного невдоволення та політичних турбулентностей всередині країни. Мілітаристський шоу-парад 24 червня ще раз підтвердив жагу Кремля до війни.

Підписані російським президентом В. Путіним 2 червня 2020 року «Основи державної політики Російської Федерації в галузі ядерного стримування», якими фактично нівелюється поріг застосування ядерної зброї, є проявом готовності Кремля йти шляхом ескалації міжнародної напруженості, щоб примусити Європу відмовитись від американського ядерного щита та створити додатковий ефект залякування для країн, які прагнуть набути членства в НАТО чи отримати парасольку безпеки від США, зокрема – України і Грузії. Свої агресивні дії Росія маскує пропагандистськими тезами про наближення інфраструктури НАТО до кордонів РФ, чим посиляє меседж країнам Центрально-Східної Європи, що вони є першочерговими цілями для застосування російської ядерної зброї, зокрема, тактичної. Кремль розраховує на обмежену реакцію з боку США та НАТО, яка не матиме фатальних для РФ наслідків. В якості тестування такої реакції Росія може вдатися до демонстраційного тактичного ядерного удару по маршруту пересування турецьких військ десь у Лівійській пустелі. Втім, основну увагу Росія приділяє підривній діяльності проти Заходу зсередини країн-членів ЄС і НАТО, підтвердженням чого стала активна участь різного роду лівих організацій проросійського спрямування в акціях протесту в США.

Внутрішня ситуація в Росії неухильно погіршується. Падіння рівня доходів росіян, обвал цін на нафту, непопулярна пенсійна реформа, неефективність дій влади з подолання пандемії коронавірусу, незрозумілі для більшості конституційні зміни, обмеження прав суб'єктів федерації, дискримінація мов нацменшин та корінних народів, тягар від військових авантур Кремля за кордоном – усе це різко обвалює рейтинг режиму та особисто В. Путіна. У такій ситуації Кремль посилює риторику щодо зовнішніх ворогів – США, НАТО, Польщі, країн Балтії, Грузії, України і навіть Білорусі. Очевидно, що Росія прагне війни та готується до розширення збройної агресії проти України, аншлюсу Білорусі, остаточної де-європеїзації та васалітету Молдови, сепарації півночі Казахстану, вторгнення в Балтію.

¹ Підготовлено в рамках проекту «Сприяння безпеці у Чорноморському регіоні шляхом більшої залученості неурядових гравців» за підтримки Чорноморського Трастового Фонду, проекту Німецького фонду Маршалла США. Висловлені у цій публікації думки не обов'язково відображають погляди Чорноморського Трастового Фонду або його партнерів.

2. Виклики, загрози та ознаки погіршення безпекової ситуації в регіоні

Воєнно-політична сфера

Найбільш ймовірним сценарієм розвитку внутрішньо-політичної ситуації в Росії є поєднання подальшого падіння економіки і життєвого рівня населення, що спричинить наростання невдоволення і протестного потенціалу населення та розчарування істеблішменту нездатністю вищого керівництва ефективно вирішувати нагальні проблеми і, одночасно, відстоювати інтереси правлячого класу. Ці фактори ослаблюють режим, що, вірогідно, призведе до сплеску його агресивності вже восени цього року. Тому В. Путін буде прагнути продемонструвати еліті, що він здатний вирішувати серйозні зовнішньополітичні проблеми, жорстко вести себе по відношенню до сусідніх країн і, головне, до Заходу, а також згуртувати націю перед «обличчям зовнішньої загрози», навіть шляхом внутрішніх репресій. Кремль розраховує, що боєздатність російських збройних сил ще не знизилася внаслідок епідемії, а Захід переважно сконцентрований на власних проблемах, спричинених пандемією Covid-19.

Можна очікувати подальше зростання російського військового тиску на Україну, включаючи застосування або реальну загрозу застосування збройної сили. На основі даних МОУ, можна зробити висновок, що Росія розгорнула три військових угруповання на кордоні з Україною та Білоруссю, котрі здатні у найкоротший термін здійснити агресію.

Джерело: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3055672-1100-rosijskih-tankiv-i-330-bojovih-litaktiv-uzdovz-kordonu-z-ukrainou.html>

Одним із сценаріїв є вторгнення російських військ на південь України – у Херсонську та Миколаївську області наприкінці літа чи на початку осені під приводом необхідності забезпечення водою населення Криму. Інший сценарій передбачає збройні провокації на сході України, які можуть перерости в операції з метою окупації всієї території Донецької і Луганської областей. Обидва сценарії також спрямовані на повне підпорядкування офіційного Києва рішенням із Кремля.

Іншим напрямком російської агресії є Білорусь, яка має ключове стратегічне значення у ширшому Балтійському регіоні. У разі збройного конфлікту з НАТО без застосування ядерної зброї і виходу російських військ в район Сувалкського коридору, участь армії Білорусі у цьому конфлікті суттєво вплине на його результати. Жорсткий опір президента О. Лукашенка домаганням Кремля на «возз'єднання» Білорусі з Росією і втрата можливості тиску на Мінськ з використанням нафтових важелів підштовхують Москву до силових методів, в тому числі й анексії Білорусі.

Цілком можливі також дії РФ з включення до свого складу Південної Осетії й Абхазії, спроби анексії північних районів Казахстану і розв'язання нової війни проти Грузії. Головним мотивом дій Кремля в кожному з цих випадків може бути демонстрація російському населенню та елітам рідності Путіна і його політичного потенціалу.

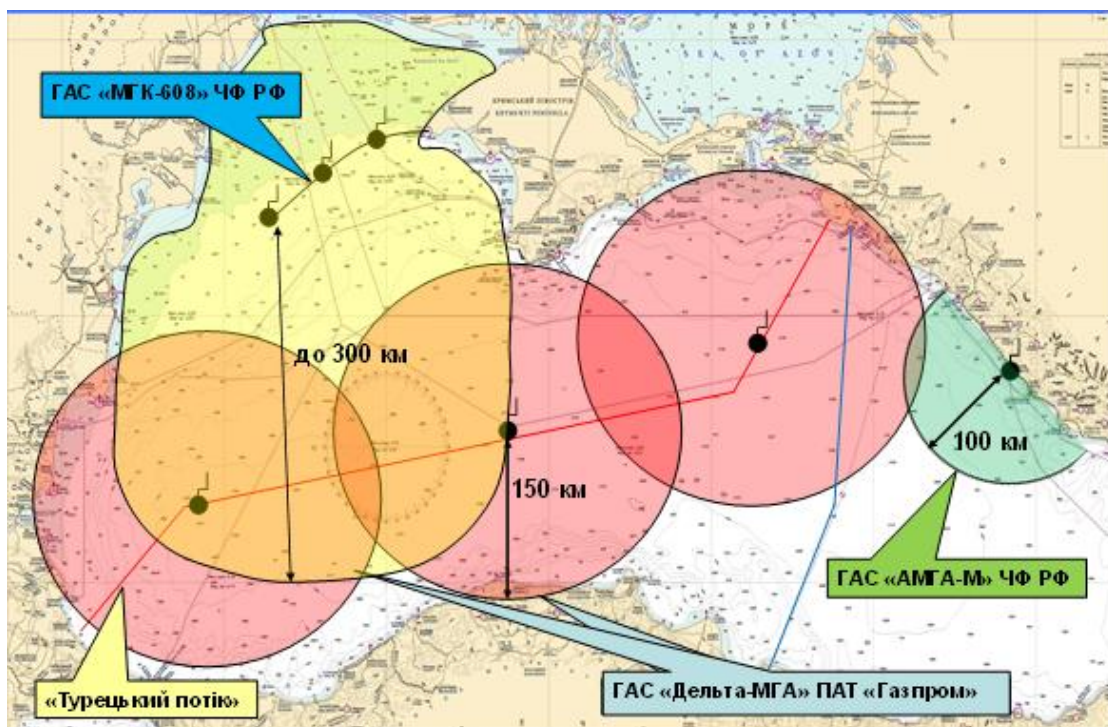
Військова сфера

Період кінець літа – початок осені 2020 року позначений у військовому календарі РФ безпрецедентними масштабними навчаннями сил Південного військового округу «Кавказ 2020», маневрами Чорноморського флоту РФ та угруповання окупаційних сил в Криму, що може передувати широкомасштабному вторгненню ЗС РФ на південь України. Підтвердженням цьому є практично безперервні тактичні навчання російських військ, відпрацювання елементів блокади українського узбережжя з нанесенням ударів та висадкою морських і повітряних десантів. Мета можливого вторгнення – забезпечення окупованого Криму дніпровською водою з Північно-Кримського каналу, має стимулювати нову хвилю патріотизму в РФ.

В рамках посилення ЧФ РФ, у 2020 році планується сформувати 20 екіпажів для нових кораблів, що будуються. До кінця року очікується прибуття на флот 16 бойових кораблів і допоміжних суден. В авіації флоту продовжується практичне освоєння гелікоптерів, зокрема, Ка-27М, Ка-27ТБ і Ка-31Р. Можна констатувати, що наразі ЧФ має достатньо сил і засобів, аби загрозувати Україні і Грузії з моря.

В Криму Росія створила самодостатнє військове формування, чисельністю понад 32,5 тисяч військових, оснастила флот крилатими ракетами «Калібр». Зараз ЧФ здатен повністю контролювати більшість акваторії Чорного моря, швидко перекидати на Південний Кавказ чи в Україну передові загони частин морської піхоти та спецназу, дислокованих в окупованому Криму та Краснодарському краї РФ.

Важливо звернути увагу на зростаючу підводну активність ЧФ ВМФ РФ у Чорному морі.

Джерело: «Чорноморська безпека», № 2(38), 2020р.

За даними Асоціації ветеранів ВМС України, для визначення надводної і підводної обстановки у ближній морській операційній зоні та в прибережній зоні акваторії Чорного моря розгорнута і продовжує розгортатися низка гідроакустичних систем, які з великою імовірністю також будуть інтегровані в російську Єдину державну систему висвітлення надводної та підводної обстановки. Таким чином, РФ створює додаткові переваги «з-під води», веде підготовку підводного плацдарму як елемента тотального контролю за Чорним морем.

З метою стримування агресії Росії, 29 травня 2020 року два літаки В-1В Lancer здійснили переліт з авіабази Елсворт в Південній Дакоті (США) до Європи через Польщу, Україну, Чорне море та Туреччину, продемонструвавши, що країни Балто-Чорноморського простору перебувають в зоні стратегічних інтересів США. Крім цього, 12 червня 2020 року, у День Росії, Україна отримала статус партнера в «Програмі розширених можливостей» НАТО, а також очікує прибуття американських патрульних катерів «Mark VI» та нової партії протитанкових комплексів «Javelin».

Перешкоджання Росією свободі судноплавства

Російська Федерація продовжує заходи з блокади Азовського моря. За травень 2020 року середня тривалість штучного утримання з боку РФ суден, що йдуть з Чорного моря до українських портів в Азовському морі – Маріуполя і Бердянська, склала 10,1 годин. Це найнижчий показник від початку блокади Керченської протоки з липня 2018 року. Втім, не можна говорити про «припинення блокади», оскільки зниження показників обумовлене епідемією коронавірусу та дезінформаційними заходами РФ з метою зняття санкцій.

З 1 липня 2020 року розпочались вантажні залізничні перевезення по Керченському мосту, внаслідок чого російська сторона застосовує практику тимчасового перекриття руху суден в Керченській протоці. Зокрема, 2 липня, незважаючи на сприятливі погодні умови, рух протокою перекривався на п'ять годин (з 05:00 до 10:00), що пов'язується з перекидання по Керченському мосту небезпечних військових вантажів в окупований Крим.

Росія продовжує практику створення перешкод судноплавству у Чорному морі шляхом «закриття» для судноплавства західних районів моря для проведення навчань РФ із бойовими стрільбами. Зокрема, протягом травня 2020 року були перекриті декілька районів на захід від окупованого Криму.

Права людини, національні меншини

Російська окупаційна влада в Криму продовжує застосовувати практику позбавлення волі місцевих мешканців в рамках політично умотивованого чи сфальшованого кримінального переслідування. Станом на червень 2020 року було щонайменше 93 такі особи. У травні загальна кількість мешканців Криму, позбавлених свободи у так званій «справі кримських мусульман», склала 65 осіб. Ще 4 особи були обмежені у пересуванні: 3 – перебувають під наглядом, 1 – під домашнім арештом. Механізмом залякування стали обшуки, які проводять російські силовики в будинках кримських татар. Так, 7 липня співробітники ФСБ РФ провели масові обшуки в чотирьох районах окупованого Криму, щонайменше семеро кримських татар були затримані.

До порушень окупаційною владою прав мешканців Криму правозахисники відносять також весняний призов кримчан на військову службу в Збройних силах Росії, а також фізичний і психологічний примус до участі в так званому «Конституційному референдумі» 25 червня – 1 липня 2020 року.

* * *

Аналітична записка підготовлена Центром глобалістики «Стратегія XXI» (Україна, м. Київ, вул. Щекавицька, 51, оф.26, +380 95 085 9241, info@geostrategy.org.ua), у тісній співпраці з «Морською експертною платформою» і редакцією BlackSeaNews, за підтримки Чорноморського Трастового Фонду, проекту Німецького фонду Маршалла США. Висловлені у цій публікації думки не обов'язково відображають погляди Чорноморського Трастового Фонду або його партнерів.